

VERTEC.

Izhaja
1. dne v
mesecu
In stoji
za celo
leto 2 gl.
40 kr.,
za pol
leta 1 gl.
20 kr.
Po
pošti:
za celo
leto 2 gl.
60 kr.,
za pol
leta 1 gl.
30 kr.



Naroč-
nina naj
se na-
prej pla-
čuje in
pošilja
ured-
ništvu v
šent-
peter-
skem
pred-
mestju
bš. št. 15
v Lju-
bljani.
(Lai-
bach.)

Časopis s podobami za slovensko mladost.

Štev. 2.

V Ljubljani 1. februarja 1873.

Leto III.

Vertec.

Svoj vertec preljubi
Prav rada imam,
Ko čas mi pripušca
Berž vanj se podam.

Tu rožice nežne
Prav krasno cvetó,
Po drevji pa tice
Presladko pojó.

V sercé me to gane
In miče močno;
Stvarjenje o božje
Kako si lepó!

Veselo mi bije
Nedolžno sercé,
Ko tičice mile
Mi pesmi drobé.

Ko hodim po vertu
Sladko se smehljam,
Preljubih ker rožic
Obilo imam.

Če gledam vertnice,
In lil'je lepe.
Vijolice modre
Rož drugih versté:

Se spomnim, da mati
Učili so me,
Kaj rožice zale
Me lep'ga učé.

„Vertnica rudeča
Te dete učí:
Ljubezen da tvoja
Za dom naj plantí.

In lilija bela
Uči te lepó:
Naj tvoje življenje
Brez madeža bo!

Vijolica modra
Spominja naj te,
Da vedno ohraniš
Ponižno sercé.

Pa rožice ljube —
Čas kratek cvetó;
Mladost tudi tvoja
Minula kmal' bo.“

Pri mizi na vertu
Nekako takó,
Učili so mati
Me dete mladó.

Ivan Zarnik.

Ubogi dijak.

(Iz slovaškega prosto predelal I. T.)

V nekem slavjanskem mestu so mestjani žertovali mnogo premoženja, da so pozidali višje šole v izobraženje svojih domačih sinov. V te šole, ki je imenujemo „latinske šole ali gimnazije“ hodil je tudi neki zal in nadopolni mladenič, ki je bil nadarjen z bistrim umom, drugače pa jako ubog in reven. Bil je četertek — dan — ko so dijaki prosti šole, da se malo oddahnejo in odpo-

činejo. Take dneve imenujejo dijaki počitnice. Toda naš ubogi dijak ni obernil tega dneva v počitek, da bi enako drugim svojim tovarišem hodil brez dela po lepem mestu in tû okoli zijala prodajal, ampak namenil se je ta dan koristno oberniti v to, da poskerbi nekoliko za svoje telesne potrebe. Nadejaje se, da bode v mestu, katerega prebivalci znani so kot dobri in gostoljubni ljudjé, našel tudi on kako ušmiljeno in radodarno sercé, ki mu bode pomagalo iz njegove velike revščine, podá se najpred k nekemu krojaču, ki je stanoval v velikej gosposkej hiši, ne daleč od njegovega stanovanja. Čujmo malo, kako se je godilo ubogemu dijaku pri neznanem krojaškem mojstru, ko se je med njima sledeči razgovor začel:

Dijak: Hvaljen bodi Jezus Kristus!

Krojač: Na vekomaj Amen! Kaj mi prinesete dobrega, dragi moj mládenko?

Dijak: Prosil bi vas le, dragi gospod mojster, da bi bili tako dobri, in mi malo zašili mojo raztergano suknjo.

Krojač: Mislim, da to delo ni ravno tako nujno. — Ali se vam znabiti mudi?

Dijak: Oj mudí se, mudí! Rad bi videl, da bi suknjo koj v roke vzeli, pa bi tudi rad počakal, da jo zakerpate.

Krojač: Lejte si nû, kaj vam v glavo ne pade! Mar bi radi, da bi zavoljo vaše raztergane suknje vse drugo delo mahoma odložil? Dragi moj prijane! od takega dela rokodelec ne živi. — Vendar povejte mi, ali je vašej suknji mnogo poprave treba?

Dijak: Ne ravno mnogo. — Raztergani so le okrajci na rokavih, nekatere luknje bi treba zadelati in tudi nekoliko novih gumbov prišiti. Res je, da bi suknja potrebovala tudi novega ovratnika, kajti podstava na njem je raztergana, tudi žepi so luknjasti, in komolci bi potrebovali boljših in močnejših kerp.

Krojač (smijaje se): Prosim vas, povejte mi vendar, kaj je potem na vašej suknji celega in dobrega? A naj si bode temu, kakor mu drago, prinesite mi svojo suknjo, da jo pregledam in vidim, kaj mi je z njo storiti.

Dijak: Gospod mojster! tukaj vam je na meni. Le pogledjte, to je ona suknja, ki bi rad, da mi jo zakerpate. To je moja najlepša in edina obleka. Dijaki smo denes prosti, in ravno zategadelj bi rad, da mi spolnite mojo prošnjo.

Krojač: Aha, dobro vas poznam dijake! Denarje, ki vam je pošljejo vaši dobri stariši, večkrat v nepotrebne reči zabijete, a potem, kedar zapravite vse — —

Dijak: Nè, nè, gospod mojster! Motite se, ako si kaj takega domišljujete o meni. Pervič imam zeló ostrega gospodarja, a drugič bi bil pač vesel, ako bi se le enkrat na dan mogel do sitega najesti. Verjemite mi, da sem sirota, pri vsem tem pa vendar dober dijak.

Krojačica (milovaje ubogega dijaka): Pač se mi v serce smilite, ako še toliko nimate, da bi se vsak dan do sitega najedli.

Dijak: Verjemite mi, dobra gospodinja, da govorim resnico. Akoravno je v mestu mnogo blagih ljudi, ki iz dobrega serca radi kaj podaré ubogim sirotam, vendar imam v tednu le štiri dni, o katerih redno dobivam svoje kosilo.

Krojač (zauzet): Kaj pa jéste ostale tri dni?

Dijak: Kaj drugega, kakor košček kruha? Bog, ako ga le imam!

Krojačica: To je pač žalostno! Tako zal mladenič, pa mora lakoto terpeti; poleg tega si pa še z učenjem glavo ubijati. — Usmili se ga, usmili, moj stari, in popravi mu suknjico, kolikor jo je popraviti mogoče. — Morda tudi denes niste še nič gorkega zajeli?

Dijak: Res je, da je bilo tudi denes prav revno moje kosilo.

Pri teh besedah odide krojačica v kuhinjo, a dijak sleče svojo suknjo in jo podá krojaču, ki jo z glavo majaje od vseh strani ogleduje rekoč: „Pač je neumno biti dijak, ako nima ničesar v žepu. Po mojih mislih bi bilo gotovo boljše za vas, ako se bi poprijeli rajše kakega rokodelstva ter si po tem potu skerbeli za vsakdanji kruhek, nego da se po nepotrebnem potikate po višjih šolah in obleko tergate po šolskih klopéh.

Dijak: Vam, gospod mojster, se sicer dozdeva, da imate prav, ali temu vendar ni tako. Znanje in šola pripelje človeka k dobremu kruhu. Mnogo mladeničev, ki so se po šolah marljivo in pridno učili, našlo je pozneje ugoden stan ne le v visokih palačah, ampak tudi v nizkih in revnih bajtichah. Ako ima mlad človek le dobro voljo, da se poprime vsega, kar je dobrega, poštenega in koristnega, ako ga izkušeni in modri možjé hvalijo, ter mu pripoznavajo sposobnost tudi za višje nauke, ako se mlad človek voljno izroči v previdnost božjo s trdnim zaupanjem, da mu bodo pomagali tudi dobri in usmiljeni ljudjé, kakor se je to že zgodilo pri mnogih ubogih dijakih, ki so po ternjevem potu dospeli do velike čestí, verjemite mi, da vse to mladega človeka izpodbuja še k večej pridnosti do učenja in obiskovanja šol.

Krojač (smijaje se): Bóre dijak! Rad bi znal, kako se vendar pride po ternjevem potu k dobremu kruhu in do visoke čestí.

Dijak: Glejte, ljubi mojster, tako-le: Ubogi dijak, kateri vé, da njegovi revni stariši nimajo premoženja, da bi mu mogli po svojej smerti kaj prida zapustiti, mora sam gledati za boljšo svojo prihodnost, ako želí, da mu se ne bode treba boriti z revščino in terpljenjem, s kakoršnim se znabiti boré njegovi ubogi stariši. To ga vleče in izpodbada, da se marljivo in pridno učí. Ker ima ubogi dijak le malokedaj kaj okroglega v žepu, ne mikajo ga potem ne kerčme, ne igre, ne kake druge zabave. A to je zanj prav dobro, ker je pri učenji potem bolj zbran; nikakoršne zlé misli in želje ne vznemirujejo njegovega srcá, pa tudi nepotrebni spomini ne motijo njegove glave. Takega dijaka nikoli ne bolí glava, ker nima prenapolnjenega želodca, o njem tudi ne velja latinska prislovica, ki pravi: „Plenus venter, non studet libenter,“ t. j. s polnim trebuhom se ne da učiti.

Pri teh besedah stopi krojačica v sobo sè skledico v roki, a krojač se še zmêrom smeje in pravi: Prosim vas vendar, kaj neki mislite, da bode iz vas? Naveličali se boste kmalu učenja, naveličali se boste stradati, — in če vas tudi naposled doletí kaka sreča, i nù, — kaj boste? kak bóre pisar; kajti dandenes se ne pride tako lahko do kake visoke čestí, ako —

Dijak: Motite se gosp. mojster! Mnogo revnih dijakov je že bilo, ki so s pridnostjo tako daloč dognali, da so prišli do škófovske, ali še celo do kake višje svetne čestí.

Krojačica (devaje skudeljico na mizo): I kaj vendar v eno mér blebetaš, moj stari? Včasih govoriš zares tako neumno, da se ti vsak otrok smijati mora.

Ali znabiti nima ubogi dijak prav? (K dijaku): Sédite tam le za mizo in okrepčajte se malo, pozna se vam na obrazu, da nimate rednega kosila. (Prima kne mu stol). — Ali ne veš, moj stari, da je bil naš sedanji škof, katerega smo še kot župnika dobro poznali, sin jako ubogih starišev? Pa tudi drugih odličnih mož, duhovskega in svetnega stanu, je bilo že mnogo na svetu, ki niso imeli pozlačene zibelke, a vendar so prišli do velike česti in sreče. Gospod J. je suknarjev sin, pa je vendar, kakor ljudje pripovedujejo postal zelo imeniten gospod, in to še celó tam v Beču. Moj rajnki oče, Bog mu daj dobro, nam je večkrat pripovedoval, da je bil knez Esterhazi sin tako ubogih starišev, da je kot dijak moral od milostinj dobrih ljudi živeti, učil se je pa tako pridno, da je pozneje postal knez; tudi ga ni bilo nikoli sram njegove nekedanje revščine, marveč še celó ponašal se je rad sè svojim revnim dijaškim življenjem.

Krojač: Res je; prav imaš, moja stara! Človek, ki se mora v mladosti sam boriti z revščino in nadlogami, spominjal se bode pozneje tudi rad revežev in jim pomagal, kolikor in kedar bode le mogel; kajti človek, ki je sam okusil terpljenje, laglje čuti potem britkosti, ki so bile nekedaj tudi njemu lastne. — Nù, ako vas smem vprašati, za kakošen stan se pa vi pripravljate, gospod dijak!

Dijak: Ako mi dobri Bog ohrani ljubo zdravje in mi ne odtegne blagih dobrotnikov, bil bi rad duhoven.

Krojačica veselo v roke udari rekoč: O moj Bog! koliko veselja imajo pač ubogi stariši, ki imajo sina duhovna. — Duhovni gospod je največja in najčverstejša dušna in telesna podpora svojim ubogim starišem. — Veš kaj, moj stari? Tudi mi dva morava skerbeti za podporo ubogemu dijaku tukaj. Dober duhoven je tudi nama velika pomoč in tolažba v dušnih zadevah.

Krojač (ki se je po neprevidnosti sè šivanko v perst zbodel): Dà, dà, jaz že hitim pomagati; le poglej, kako mi kri iz persta teče. (Suknjo sim ter tja premetovaje): Moj Bog in pa ta suknja! Več jej ne vem ni kraja ni konca; kerpa pri kerpi!

Dijak: Joj meni, ubogej siroti! to je pač žalostno zame. Prosim vas, gospod mojster, popravite kolikor morete in znate. Zakerpajte samo to, kar je najpotrebnišega.

Krojač: Hm! hm! kar je najpotrebnišega. — Ne zamerite gospod studiosus, najboljše bi bilo, ko bi se suknja prodala kakemu cunjarju.

Dijak (teško vzdahnivši): Moj Bog! jaz sem pa še vesel, da jo imam, čeravno je slaba.

Krojačica: Tak bodi že enkrat tiho in ne žali uboge sirote, ki že brez tega zadosti terpi.

Krojač: Terpim tudi jaz, ker šivam, da me že persti bolé. Le poglej koliko lukenj sem že zakerpal, pa jih vendar nikoli ne zmanjka, pač da ne vem, od kod se jemljó.

Krojačica: Koliko let pa boste morali še šolski prah požirati?

Dijak: Tukaj imam biti še štiri in pol leta, potem bom šel v seminišče, kjer bom ostal štiri leta, predno stopim k oltarji.

Krojačica: Kjer se trije do sitega najedó, tam se lahko najé tudi še četerti. Ker nimate več, kakor le tri dni v tednu pošteno kosilo, pa pridite k nam na kosilo. Naše kosilo je sicér priprosto in revno, ali lačen človek si v ničem ne prebira. Nadejamo se, da nam bode Bog svoje darí blagoslovil, in

tudi vas z nami nasitil. Zato pa boste, kedar vam bode čas dopuščal, našega Janezka malo v roke vzeli, da tudi on nekoliko več veselja dobi do šole.

Dijak: Bog naj vam stotero poverne, blaga dobrotnica, kar boste dobrega storili ubogemu dijaku.

Krojač: Zdaj se imate pa tudi meni zahvaliti; evo vam suknje. Kar se je dalo in moglo, to sem popravil. Mnogo sicer nisem mogel, kajti pripoznati morate sami, da bi sto maček ne bilo moglo ene same miši uloviti v njej, toliko lukenj je imela vaša uboga suknja. Čuvajte jo zdaj, kakor bi bila iz zlatá, kajti drugače —

Dijak (uzemši suknjo): Serčno se vam zahvalim, gospod mojster! Prosim, kaj sem vam dolžan?

Krojač (šaljivo): Kar ste drugim dolžni, mene ne briga; to pa, kar meni dolgujete, plačali boste, kedar postanete škof.

Dijak: Od mene vam tedaj serčna hvala, a od Boga plačilo! Bog daj, da bi vam mogel enkrat dostojno povrniti vašo blago dobroto. Z Bogom!

* * *

Petnajst let je že minulo, odkar je naš ubogi dijak, ki mu je bilo ime Vojteh, bral prvo sveto mašo. — Krojač in njegova dobra supruga sta se postarala in zelo ubožala. Zaslužka je bilo malo in glavnica, ki sta si jo za stare dni prihranila, potekla jima je že skorej vsa. Starega krojača, ki ni znal šivati po novem kroji, in so ga tudi že oči zapustile tako, da je k večemu le še kako staro obleko za silo popraviti mogel, zapustilo je vse. Večkrat sta skupaj sedé z žalostjo premišljevala nekedanje boljše dni svojega življenja, in skerbelo ju je pomankanje na njiju stare dni. Pri takem premišljevanji vnela se jima je želja, da bi ju Bog že skorej poklical iz tega sveta v boljšo domovino, v kateri ni pomankanja niti terpljenja.

Nekega dne sedita krojač in krojačica zopet v globoke misli zatopljena. Že osem dni nista imela nikakoršnega dela, to se vé, da tudi nikakoršnega zaslužka. Peku sta bila dolžna na kruhu in hišni gospodar ju je nadlegoval, da plačata stanovanje. Od kod vzeti denarjev v tolikej potrebi?

Kje je pa njiju sin? Doveršil je svoje zemsko potovanje. Smert je rešila sicer uboge stariše skerbí, ž njo pa tudi podpore na njihove stare dni, ki bi jim bila zdaj toliko potrebna.

Ko tako premišljujeta svoj revni stan in z žalostjo gledata v prihodnost, slišita na enkrat, da derdrá kočija po cesti, ki se ravno pred njihovo hišo ustavi. Sluga skoči z voza, odprè kočijo in iz nje stopi imeniten gospod, katerega nobeden ne pozná. Osupnena gledata naša ubožčeka skozi okno, ne vedé kaj to pomeni. Supruga prva izpregovori, ter vpraša moža: „Stari, kaj praviš, kedó je to?“ Starec zmajé z glavo, čudi se in pravi: „Draga moja, to sam Bog vé. Kakor se vidi, je to imeniten gospod; berž ko ne ima kaj opraviti z našim hišnim gospodarjem. S takimi reveži, kakoršna sva midva, taka gospoda ne občuje.“ Komaj pa starec to izgovori, odprè sluga vrata in neznani gospod stopi v revno in majhno sobico našega krojača. „Hvaljen bodi Jezus Kristus! Mir tej hiši! Gospod bodi z vami, preljubi moji!“ pozdravi tuji gospod osupnena krojača in njegovo suprugo, ki ne vesta, pri čem da sta, ko vidita pred seboj stati — škofa.

Tudi škofovemu slugi se je zdel ta pohod zelo čuden in radoveden pričakuje, kaj

bode iz tega. Starec in starka, vsa prepadena od strahú, sta še celó pozabila škofu roko poljubiti. Za nekaj časa izpregovori stari krojač s tresočim in slabim glasom :

„Prosim Vas, milostivi gospod, kaj pomeni čast, da nas vaša milost obiše v našej revnej hiši? — Berž ko ne, zmotili ste se, da pridete k revnim Slovakom. Ako ste pa znabiti prišli zavoljo kakega posebnega opravila, pripravljen sem zmêrom, da vam služim kot najponižniši hlapec.“

Škof se veselo nasmeje in pravi: „Nisem se zmotil ne, ampak zares pridem k Slavjanom. Mar mislite, preljubi moji, da slavjansko dete, ako postane škof, more zatajiti svojo slavjansko kri in svoje hrepeneče serce do milih svojih bratov Slavjanov? O nè, nikedar nè! Prišel sem k vam, gospod mojster, da svoj dolg poravnam in poplačam.“

Krojač: Joj meni! Kako bi si jaz, ubogi revež, le misliti mogel, da ima vaša milost pri meni kak dolg poravnati.

Škof: In vendar je tako. — Preljubi moj! velik je dolg, katerega poravnati si jaz za svojo sveto dolžnost štejem. Ali se ne spominjate več ubogega dijaka, kateremu ste pred več kot dvajsetimi leti zasili in popravili raztergano suknjico ter mu rekli, da vam bode plačal, kedar postane škof?

Krojač in krojačica naenkrat: Dà, dà! bil je to naš Vojteh. Ali še živi? Mar je res postal duhoven? Kako se mu godi? O preteklo je že mnogo let, od kar nisva slišala niti besedice o njem.

Škof: Še živi še, dobra človeka, in godi se mu dobro, prav dobro. Jaz vama tudi najlaže o njem kaj gotovega povedati vem. — Ne bodita vendar tako čudna, in poglejta mi malo bolje v oči! Ali nisem ravno jaz oni nekedanji Vojteh?

Krojač in njegova supruga veselo izklikneta: „O Bog! O preljuba mati Kristusova! Vaša milost je zares najin nekedanji Vojteh.“

Škof: Tako je. Jaz, ki sta me nekedaj kakor svojega sina milovala, postal sem z božjo pomočjo škof. Ne smem tedaj poprej od vaji, dokler ne poravnam svojega dolga! — Seže v žep. Nata! tukaj je plačilo za popravo moje raztergane suknjice. Zdaj pa vama dam na prosto voljo: ali hočeta iti z menoj, da bosta pri mojej mizi, kakor sem bil nekedaj jaz pri vajinej, ter bosta v miru in pokoji preživela poslednje dni svojega življenja, ali pa, ako nočeta z menoj, da vaji preskerbim tako, da vama ne bode treba več šivanke v roko vzeti, razen v zabavo ali kratek čas.

Z veseljem sta sprejela naša starca to poslednje, ter sta s podporo blagega škofa preživela poslednje dni svojega življenja v miru božjem.

Veselje do rokodelstva.

Andrejčku so oče umerli, ko je komaj šesto leto izpolnil. Velika izguba je bila to za ubogo mater, ki je imela troje drobnih otrok in prav nič premoženja. Kar je mogla storiti dobra mati, storila je rada, da bi, če tudi revno, vsaj pošteno preživela svoje otroke. Andrejček je bil najstarejši in moral je v šolo. S tem so narasle ubogej materi nove skerbi; kajti Andrejčku je bilo

treba knjig, papirja in druge šolske priprave; za zimo mu je bilo treba boljše obleke in obúkala preskerbeti, a mati vsega tega niso zmógli. V tej zadregi so gospod župnik ubogej materi malo pripomogli in Andrejček je obiskoval domačo farno šolo. Rad je hodil Andrejček v šolo in se je tudi prav pridno učil. To je bilo za njegovo mater največje veselje. Večkrat so mu dejali: „Ljubi Andrejček! le pridno se uči, dokler si mlad; vse ti bode enkrat prav prišlo in bode k tvojej lastnej sreči.“

Ko je Andrejček izveršil domačo farno šolo, imeli so ga mati nekaj časa doma. Ali otroci so postajali večji in starejši in težko je bilo materi prerediti troje otrok, katerim je bilo treba hrane in obleke, a ona sama je živela od milostinj dobrih sosedov. Po resnem prevdarku, ne kaže jim drugega, nego Andrejčka, ki je bil zdaj star že deset let, dati v kako hišo dobrih ljudi, da bi jim živino pasel. Priložnost se kmalu najde. Župan iz bližnje fare Sodražice je potreboval ovčarja in naprosi mater, naj bi mu dali svojega Andrejčka. To se vé, le za hrano in obleko. Mati so bili s tem zadovoljni, dasiravno so se težko ločili od svojega najljubšega otroka. Pa kaj jim je bilo storiti? Sila kola lomi, treh otrok ne morejo prerediti, posebno zdaj ne, ko je treba tudi mlajša dva v šolo pošiljati.

V nedeljo zjutraj vzamejo mati Andrejčka seboj v Sodražico k zórnej sv. maši. Po končanem sv. opravilu ga peljejo k županu in mu ga sè solznimi očmi izročé v njegovo skerb in varstvo. Se vé, da se je Andrejček milo jokal, ko se je moral ločiti od svoje dobre matere. Župan ga je tolažil, naj se ne joka, ker ga bo rad imel in se mu bo dobro pri njem godilo. Tudi mati mu obljubijo, da ga bodo vsako nedeljo obiskali. Preden odidejo, ga še podučé, da naj rad uboga svojega gospodarja, da naj rad moli in v cerkev hodi, kedar koli mu bode čas dopuščal, kajti le dobre in pobožne otroke ima Bog rad in jim daje svojo srečo. Ko je Andrejček obljubil materi, da bode storil vse, kar mu so na serce položili, ločili so se od njega.

Pri županu se je Andrejčku dobro godilo; kruha ni stradal, to se mu je lahko videlo na licih. Župan ga je imel rad, in tudi županovka mu je bila dobra gospodinja. Pri vsem tem je vendar bil Andrejček vedno žalosten in otožen. Kolikor stareji je prihajal, toliko bolj ga je skerbela prihodnost. „Zdaj sem še majhen in mlad,“ mislil si je večkrat na paši, „ali kaj bode pozneje, ko bodem večji in starejši? Ves čas svojega življenja vendar ne bom ovac pasel. Pač bi bilo boljše, ko bi me bili dali mati kakega rokodelstva učiti!“ To se vé, da Andrejček ni pomislil, da bi bilo materi stroškov treba, ako ga bi bili dali h kakemu rokodelcu.

Nekega dne je Andrejček pasel ovce tam blizu „suškega gozda,“ kamor je najraje sè svojo čredo zahajal. Bil je lep poletinski dan in solnce je pripikalo prav vroče. Andrejček sede v senco zelenega grička in premišlja, ali bi naprosil mater, da bi ga vzeli od županovih in ga dali rajše učiti se kakega rokodelstva, do katerega ima on toliko veselja. Ko tako žalosten tam sedi in premišlja, pride mémo Kočevarjev Jožek, ki je nesel veliko butaro leskovih palic na rami.

„Čimu ti pa bode leskovina“ vpraša Andrejček veselega dečka, ki zdaj prav blizu do njega pride in butaro na tla nasloni, da se tudi on malo odpočine.

„Ali ne veš, da brez leskovine rešeta ni“ odgovori Jožek smijaje se Andrejčku, da je tako neveden.

„Ali tvoj oče delajo rešeta?“ vpraša Andrejček radovedno.

„Ne samo rešeta, ampak tudi košare, čebre, škafe, žlice, pladnike, škatljice — sploh leseno robo, s katero potem teržijo po Kranjskem, Štajerskem, Horvaškem, Ogerskem in Koroškem. Tudi mene vzamejo včasih soboj, posebno kedar gredó po Dolenjskem, ki ni ravno tako daleč. Oj ko bi ti vedel, kako prijetno je hoditi po mestih, terjih in vaséh, gotovo bi ne sedel tukaj in pasel ovac, marveč učiti bi se šel rajše obertnije mojega očeta, ki jim prav lep dobiček verže.“

„To je bila že davno moja želja,“ odgovori Andrejček; „ko bi me le kedó vzel, precej popustim županove, pa ne, da bi kedó mislil, da se mi znabiti slabo godí pri županovih, ampak le zato, da bi se kakega rokodelstva izučil, in si pozneje laglje svoj kruh služil. Pa kaj si hočem? moja mati so rečna vdova in mislijo, da bi jim stroškov prizadeval, ako bi rokodelc za nauk kako plačilo zahteval.“

„I lej ga nù! moj oče te vzamejo koj brez vsega plačila. Ravno zdaj si iščejo učenca, da bi jim pomagal pri delu in bi ž njimi hodil po širokem kočevarjevih; mojega očeta pozna vse, ker so prvi rešetar v vasí.“

Ves vesel se posloví Andrejček od Kočevarjevega Jožka in komaj pričakuje nedelje. To se vé, da ta dan vso noč ni zatisnil očesa, in da je v sanjah hodil z očetom Kočevarjem po vseh večjih slovenskih in hrovaških krajih, kjer jim je pomagal leseno robo z voza izkladati in vrečo deržati, kedar je bilo treba žito vanjo sipati.

Toliko zaželjena nedelja se približa. Tudi mati pridejo. Andrejček jim pové ves svoj razgovor, ki ga je imel s Kočevarjevim Jožkom, ter prosi, da bi mu izpolnili njegovo željo. „Prav rada“ odgovoré mati „če te bodo pri Kočevarjevih le vzeti hoteli. Tudi moja želja je, da bi se izučil kakega rokodelstva, ker brez tega ne bodeš mogel tako lahko živeti.“ — Po velikej sv. maši se mati zopet navernejo k županovim, ter povedó očetu županu vse, kako in kaj misli njih sin Andrejček. Župan ni bil nič kaj vesel te novice, ker nerad je dal Andrejčka od hiše, katerega se je bila tudi županovka že privadila kakor svojega otroka. Spoznal je pa vendar, da je za Andrejčka boljše, ako se izučí kakega rokodel-



svetu, ker sami ne gredó radi, mene pa mati ne pusté, ker se preveč bojé zame.

„Veš kaj?“ reče Andrejček, „v nedeljo bom precej govoril z materjo, ko pridejo v Sodražico k sv. maši; vem, da bodo mojo prošnjo uslišali in govorili s tvojim očetom.“

„Prav imaš, le kar naravnost pridita v Sušje in poprašajta po Ko-

stva. „Nù le poprašajte pri Kočevarjevih v Sušji,“ reče župan Andrejčkovej materi „če bodo fanta vzeli, nimam nič zoper to; če ga pa ne vzamejo, pripeljite ga zopet k meni nazaj.“

Po poludne gredó mati z Andrejčkom v Sušje h Kočevarjevim. Oče Kočevar ju prijazno sprejmó in z veseljem vzamejo Andrejčka k sebi, o katerem jim je že njihov Jožek pripovedoval. „Plačila ne bodem tirjal nič,“ dejali so oče „ker vem, da ste reva, in sva tudi z vašim rajnkim bila dobra prijatelja. Tudi za obleko bom skerbel fantu, če bode priden in ubógljiv. Škoda, da ga niste že poprej pripeljali.“

„Ko bi bila vedela, da ga vzamete, gotovo bi bila to že poprej storila,“ rečejo mati, „pa pri županovih v Sodražici so potrebovali ravno pastirja in rada sem ga dala tja; Bog! da so mi ga vzeli.“

Čez nekaj dni se Andrejček pri županovih posloví in podá se v Sušje h Kočevarjevim kjer, se je z velikim veseljem poprijel dela. Iz začetka je hodil z Jožkom v „grič“ leskove palice sekati in pomagal mu jih je domóv nositi. Pozneje se je učil palice beliti in klati, vitre obdelovati, stergati, vravnovati in v snopiče vezati. Vse to mu je delalo mnogo veselja. Ko so mati prvič Andrejčka obiskali, rekli so jej oče Kočevar, da ne dadó fanta za noben denar od hiše, tako priden je in ubógljiv. „Le pustíte fanta pri meni“ dejali so „v mojih rokah je dobro shranjen. Ako Bog da, predno mine leto in dan, videl bo Zagreb; vzal bom Andrejca soboj na popotovanje, da vidi, kako je kaj po svetu.“

Andrejčkova mati so bili te pohvale zeló veseli in niso se mogli zadosti zahvaliti tako dobremu gospodarju. „Bog vam plačaj, kar boste dobrega storili mojemu sinu,“ rekli so in si obrišejo solzé iz očí, ki so se jim velikega veselja po licih uderle.

Komaj eno leto pri Kočevarjevih, znal je Andrejček že tako lično rešeta izdelovati, da ga je bilo le veselje gledati pri tem delu. Vse mu je šlo prav urno in veselo izpod rok. V malo letih izučil se je leseno robo tako ukusno in lepo izdelovati, da so pri Kočevarjevih še enkrat toliko robe prodali kakor poprej. Blagoslov božji je bil očiten nad Kočevarjevo hišo. Celih osem let je bil Andrejček v Kočevarjevej hiši, potem je pa šel k svojej materi nazaj, da jim je pomagal živeti. Bil je prav priden delavec in umen obertnik. Pozneje se je oženil s Kočevarjevo hčerko Marijano in v malo letih si je pridobil obilo premoženja, kajti ribniškega Andrejca poznale in čislale so ne le slovenske, marveč tudi vse hrovaške in slavonske gospodinje, ki so le od njega kupovale robo, kedar jih je obiskal s svojim visoko naloženim vozom.

Z Jožkom, ki je po očetovej smerti prevzel gospodarstvo, bila sta si največja prijatelja; ni bilo skoro nobene nedelje niti praznika, da bi se ne bila obiskala in spomnila onega srečnega dné, ko sta se pod suškim gozdom perikrat videla in spoznala.

Glejte otroci! resničen je prigovor, ki pravi:

Če v mladosti se zučiš

Se za starost oskerbiš.

Ivan Tomšič.

Kaznovana nemarnost.

Marta, supruga nekega uradnika, bila je verla gospodinja in jako dobra mati svojih otrok. V njenej hiši je bilo vse v najlepšem redu, vse je bilo snažno in čedno. Pa ne samo hiše, tudi otroke deržala je Marta v redu in snažnosti. Imela je četvero otrok, izmed katerih sta dva najstarejša, Janezek in Marica, hodila v šolo.

Janezek je bil bistre glave in se je lahko učil; zraven je pa bil lehkoumen in nemaren deček, prijel je za knjigo vselej še le takrat, ko je že bilo treba v šolo. Marica je bila zopet vsa drugačna; Bog obvari, da bi bila kaj drugega storila, nego to, kar so jej mati ukazali.

Nekega četertka po obedu, ko so oče odšli v uradnijo, pokličejo mati Janezka in Marico, ter jima rekó:

„Otroci, sédite in izdelujte zdaj svoje naloge za jutri. Oče bodo prišli de-nes nekoliko poprej domóv, pa bomo šli potlej na vert, kjer bomo južinali in sladko grozdje jedli.“

Marica je berž ubogala, kar so mati ukazali; vzela je svojo knjigo in učila se je prav pridno. Tudi Janezek je bil vesel, ko je slišal, da bodo šli v vert, kjer bodo grozdje zobali; poišče tedaj tudi on svoje šolske reči in se začne učiti. Pa komaj sede za mizo, spomni se, kako se njegovi tovariši igrajo na sosedovej trati, kako tam veselo skačejo in plešejo, ter mu kmalu mine veselje do učenja.

„Pa zakaj bi se moral ravno zdaj učiti“ začne mermeljáti. „Zjutraj zgodaj ustanem, in lahko se naučim vse, pa tudi naloge še lahko izdelam. Zdaj bi se pa šel malo igrati s svojimi tovariši, dokler pridejo oče iz uradnije!“

„Ti zjutraj rad poležiš; nadalje pomíslí, da se nobena reč ne sme odlagati na zadnje trenutke“ rečejo mu mati. „Ako se greš zdaj igrati, ne pojdeš z nami na vert!“ —

Janezek je dobro vedel, da to, kar mati rečejo, mora se tudi zgoditi. Zato se potuhne in dela se, kakor bi se učil. Ali kmalu se zopet oživi, začne se kisati in mermeljáti, ter knjige in papir meče sim ter tjá po mizi, da še celó Marico móti pri učenji.

Mati so vse to od strani gledali, naposled jim je bilo tega že preveč, vstanejo, primejo Janezka za roko, in ga porinejo skozi vrata rekoč:

„Poberi se mi izpred oči, nepokorní otrok, z nami tako ne pojdeš na vert!“ ter zaprejo za njim vrata.

Janezek se je nekaj časa jokal zunaj na dvorišči, naposled se je pa pobral k svojim tovarišem, ter je kmalu pozabil na vse, kar se je doma godilo.

Oče domóv prišedši najdejo mater in otroke že pripravljene razen Janezka, ki ga ni bilo doma.

„Kje je pa Janezek?“ vprašajo, ko vidijo, da ga ni. Mati mu na kratko povedó, kaj se je zgodilo, in oče odobrijo popolnoma dejanje svoje supruge.

Potem gredó vsi skupaj na vert. Mati so pripravili prav tečno južino. Otroci so bili na vertu dobre volje, kakor malo kedaj poprej; ko so se malo poigráli, dobili so vsak lep kos pečenke, potem tudi hrušek, breskev in grozdja. Ko se je jelo solnce pomikati k zatonu, povernili so se zopet nazaj v hišo.

Tudi Janezek pride med tem domov. Kako mu je bilo pri serci, ko ugleda svoje stariše, tega si pač ne morete misliti. Stisnjen v kot si ne upa pogledati niti očeta niti matere v oči. Oče opazivši ga, pokarajo ga ostro rekoč:

„Janezek, jaz sem popolnoma nezadovoljen s teboj. Svoje matere nisi ubogal in zato tudi nisi vreden moje ljubezni; tudi te ljubil ne bom, dokler se ne poboljšaš!“

Janezek se je začel jokati in hotel je prositi očeta za odpusčenje. Pa oče mu ne pusté, in resno mu rekó:

„Ti se moraš enkrat za vselej poboljšati in odvaditi svojeglavnosti. Zdaj mi ne smeš govoriti ničesar, ampak vzemi košček kruha, — drugega ne dobiš tako nič, — in spravi se v posteljo. Pred oči se mi ne pokaži!“

Janezek se joka na ves glas, pa bilo je vse zastoj. Dekla pride, razgerne posteljo, in Janezek mora iti spat. Predno se uleže, prosi dekle, naj bi ga zjutraj zgodaj izbudila, ker se ima še učiti in naloge spisati.

Mati so to slišali in rekó:

„Nobeden ga ne sme buditi, to vam povem! Zakaj se ni učil denes? Naj se enkrat odvadi svoje nemarnosti. Ako hoče rano ustajati, sam naj se budí.“

Tako je tudi bilo.

Janezek je kmalu zaspal, in ker je bil truden, spal je vso noč kakor polh.

Da bi se bil zjutraj zgodaj zbudil, o tem je bilo pač škoda misliti. Bili so že davno vsi na nogah, a Janezek je še spal kakor ubit, in nihče ga ni smel buditi. Nū naposled se vendar tudi on probudi; ali kedaj? Ura je udarila ravno tri četert na osem.

Janezek opazivši, da se je tako pozno zbudil, skoči kakor nór iz postelje, ter se hitro obleče. Pač bi stokrat rajše imel, ako bi denes ne šel v šolo, nego da mora iti popolnoma nepripravljen, Naučil se ni, tudi naloge ni napisal, a učitelj mu so zadnjikrat zapretili, da ga bodo gotovo kaznovali, ko pride pervikrat še nepripravljen v šolo. Pa na to še misliti ni smel, kam li še, da ne bi šel v šolo. Vzeme tedaj svoj zajuterk, in z žalostnim srcem odide iz doma.

„Ej, ko bi bil včeraj svojo mater poslušal, kako srečen bi bil zdaj! Kako veselo bi šel zdaj v šolo! Prav so mi mati dejali, da se delo ne sme nikoli odlagati na zadnji čas!“

Tako je Janezek v šolo gredé govoril sam sè seboj. Prišel je v šolo, ko so otroci ravno odmolili; učitelj berž zapazijo, da pri Janezku ni vse tako, kakor bi morale biti. Otroci, ki imajo čisto in mirno vest, ne prihajajo tako pobito, s tako žalostnim in objokanim licem v šolo.

Tudi se učitelj niso motili. Ko vprašajo slovnico, kaj pravite, kedó je, ki je ni znal? — Janezek! Pregledajo naloge, — kedó je, ki je nima? zopet Janezek. Učitelj ne rečejo niti bele niti černe, ampak zapró Janezka do poludne.

„Jaz sem te že večkrat opominjal zaradi tvoje nemarnosti. Ti imaš prav dobro glavico in lahko bi bil eden prvih, pa nečeš. Zategadelj boš pa moral denes dve uri dalje v šoli ostati nego drugi otroci!“

Tako so rekli učitelj, in Janezek se je začel jokati. Pa jok mu ni prav nič pomagal, bil je zapert v šoli do dvanajste ure.

Mati se niso prav nič čudili, ko Janezka ni bilo iz šole o pravem času. To jim je bilo še le prav po volji, ker namenili so se, da Janezka vendar enkrat odvadijo njegove terme in nemarnosti.

Po dvanajstih, glej, pride Janezek ves objokan domov.

„Ali ti nisem dobro hotela, ko sem ti včeraj svetovala, da se uči svojih reči. Ko bi bil mene poslušal, šel bi bil včeraj z nami na vert, in se prav prijetno zabavljaj; a denes bi tudi ne bil kaznovan od gosp. učitelja. Glej, to so nasledki tvoje nemarnosti in tvoje terme. Da se pa tega za vselej odvadiš, stal boš tam le v kotu, dokler oče ne pridejo; videli bomo, kaj bodo oče rekli. Jaz sem za to, da ostaneš tudi ves po poludne tam v kotu.“

Komaj so mati to izgovorili, pridejo oče.

„Marica! lepo te prosim, pojdi z Milčetom in Tinko k očetu in materi, ter ju prosi, da mi odpusté“ reče jokaje se Janezek, ter milo pogleda svojo sestrico Marico.

„Kaj je zopet napravil?“ vprašajo oče, ko ga vidijo, da stoji v kotu in se joka.

„Vsi otroci začno jokati“ bojé se, da ga bodo oče ostro kaznovali.

„Oh mati! imejte usmiljenje z Janezkom, vsaj se bode poboljšal,“ prosi Marica.

„Odpustite mu! žal mu je, da vas je razžalil!“ jokata Milče in Tinka.

A Janezek prime mater za roko, ter jo z gorkimi solzami moči. Jokú in žalosti ni mogel niti besedice izpregovoriti.

Stariši so bili sami jako ganjeni nad to ljubeznijo svojih otrok; odpustili so Janezku, ker jim je terdno obljubil, da bode vprihodnje pokoren svojim starišem, in bode tudi vselej poprej svoje dolžnosti izpolnil, predno bode mislil na igráče.

Nú, Janezek je deržal svojo obljubo. Bil je odsihdob prav reden, priden in ubógljiv deček. Nikoli ga ni bilo treba več opominjevati, in storil je svojim starišem na prvi hip vse, kar so poželeti. Tudi v šoli je zdaj vse drugače napredoval, in je kmalu prekosil vse svoje tovariše.

Blagor otroku, ki si rad k sercu vzame opomine svojih dobrih starišev!

F.

Mlada prijatelja.

Júrijče in Marka sta stanovala v enej vasi. Hiši njiju starišev bili sta ena tik druge. Obá sta bila stara kakih šest let, in od mladih nog sta se igrala skupaj. Júrijče je svojega prijatelja serčno ljubil, a Marka bi bil svojemu prijatelju rad storil vse, kar je njegovo sercé poželelo. Ako je dobil Júrijče jabelko od očeta, berž je tekel k sosedovemu Marku, da sta si je razpolovila. Ako se je šel Marka sprehajat, prišel je najpred do Júrijča, ker drug brez drugega nista mogla biti. Prava ljubezen in čversto prijateljstvo bilo je med njima.

Nekega dne zbolí Marka in moral je v postelji ostati. Bilo mu je jako dolg čas, ker se ni mogel niti igrati, niti kaj drugega delati. To sliši Júrijče. Mahoma odide k očetu in ga prosi, naj mu dovoli, da sme obiskati svojega dobrega prijatelja Marka. Oče to rad stori. Júrijče vzame knjigo s podobami ter hiti k svojemu bolnemu prijatelju. Marka je bil zelo vesel, ko zagleda Júrijča, ki mu je obljubil, da mu bode kazal lepe podobe in mu bral mične basni in

pripovedke. Tako preteče tudi drugi in tretji dan, dokler Marka popolnoma ne ozdravi. Ko je Marka zlezel pervikrat iz postelje, o ko bi bili vi videli to veselje! Igrala in skakala, smijala se in prepevala sta, da ju je bilo le veselje gledati in poslušati. Marka je odsihdob svojega prijatelja še rajše imel nego poprej, kajti v bolezni je izkusil, kako sladko in tolaživno je, ako imamo dobre in zveste prijatelje!

Ljubi otroci! Tudi vi si poiščite takih prijateljev.

F. H.

Nevarna noč.

Bil je nek kmet, ki si je ob času, ko ni imel nobenega opravka, s tem služil denarjev, da je lovil gade, in je nosil v lekarnico ali apoteko; gadje so pa strupene kače. Nekega dné se mu je posrečilo, da je ulovil 150 kač, in je prinesel domov. Bile so v nekem jerbasu, ki je bil sicer pokrit, a vendar pokrov ni bil dosti terdno pripert. Ta jerbas z gadmi, ki so še živeli, postavi čez noč v svojo spavnico.

Po noči se splazijo gadje ven, in ker ljubijo gorkoto, splazijo se v kmetovo postelj, ovijejo se mu okrog njegovega trupla, rok in nog; kmet je pa spal. Gadje mu niso nič žalega storili; ko se pa kmetič zbudí in čuti gade, ustraši se in reče sam sebi: „Zdaj moram umreti, gadje so ušli!“ Ali kmet je bil prebrisan in umen mož, za to se v postelji prav nič ne gane. Priporočil se je Bogu, in poklical svojega odraslega sina Janeza. Ko ta pride in duri odprè, rečejo mu oče: „Ne hodi sinkaj, temuč pojdi v kuhinjo, napolni veliki kotel z mlačnim mlekom, in prav tiho ga postavi v izbo na tla; idi pa hitro, in ne mudi se nič!“ Janez prinese kotel z mlekom. Ko gadje ovohajo mleko, zapustijo kmeta in gredó pit. Čakal je pa kmetič še toliko, da se je zadnji gad odvil od njegovega trupla in se podal mleka pit. Potem vstane in gleda kače, ki so se v mleku potapljale; bile so že presite, omotene in zaspane. Zdaj vzame klešče, prime eno za drugo, ter jej glavo odterga.

Ko je to svoje delo izveršil, poklekne sredi izbe, in se Bogu zahvaljuje, da ga je rešil tolike nevarnosti. Strahoma in trepetaje je pripovedoval kmetič drugo jutro svojej družini, v kolikej nevarnosti je bil. Gade je poslal v lekarnico in dal je tam povedati, da jih nikedar ne bode več lovil. To je tudi storil, gadov še pogledati ni več hotel, tudi ni nikoli več o njih govoril, niti nanje mislil.

F. Rup.

Mláda mati.

V senci mati je sedela,
Mati milega serca,
Zraven sebe je imela
Dete, sina mladega.

Nežno dete je igralo
Z lepimi cveticami,
Cvetko materi podalo,
„Mama!“ prvič govori.

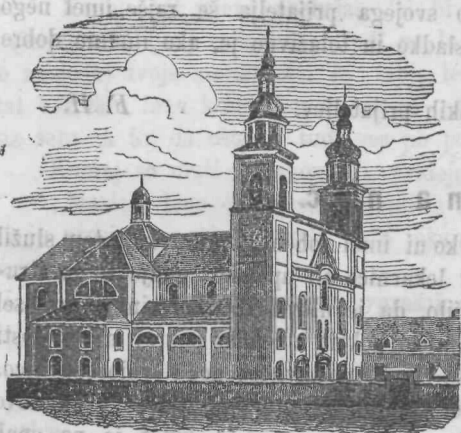
Tako mati govorila,
Mati milega serca,
Ga na čelo poljubila;
Nežno dete se — smehljá.

Mlada mati ga objame,
Ga pritisne na sercé,
Ter v naročje ga uzame
Ga oklene u roké:

„Ti si sladko mi veselje,
Krasno dete, sinko mlad,
Spolnjene so moje želje,
Sercu mojemu si slad!“

Fr. Levceč.

Cerkev sv. Petra v Ljubljani.



Ljubljana, glavno mesto vojvodine Kranjske, ima 10 lepih cerkvá, izmed katerih je da kako stolna cerkev, posvečena sv. Miklavžu, največja in najlepša. Ker pa homo o tej lepej cerkvi o drugej priložnosti govorili, povedati vam hočem denes le nekoliko o predmestnej farnej cerkvi sv. Petra, ki je ena najstarejših cerkev ljubljanske škofije. Kedaj so prvo cerkev na tem mestu pozidali, na katerem stoji dandenes cerkev sv. Petra, to nam ni natančno znano. V jako starih listinah se bere, da je že o času stare Emone (tako se je Ljubljana imenovala v starodavnih časih) stala na omenjenem prostoru cerkvica, katero so pozneje poderli, in na njenem mestu leta 1385 pod tedanjim župnikom Janezom Ulrihom pl. Scheyer-jem sezidali novo cerkev v gotiškem zlogu na čast sv. Petru. Ali žalostna osoda je zadela to cerkev leta 1472. Tega leta je namreč prihrulo kot listja in trave grozovitih Turkov našo lepo slovensko zemljo. Vse Dolenjsko je bilo poplavljenno in pomendrano teh nevernikov, ki so se valili v velikih četah gori proti Gorenjskemu, da bi vzeli glavno mesto hrabrim Slovencem. Z divjjo navdušenostjo začnò Turki ljubljansko mesto naskakovati, proderó v šentpetersko predmestje in zažgó lepo cerkev sv. Petra. Pač strašen in grozovit dan je moral biti to za tedanje ljubljanske prebivalce. In ta dan je bil 3. junija 1472. leta. To nam kaže še dandenes kamenita plošča, ki je vzdana v steno pri desnih vratih sedanje cerkve sv. Petra. Na tej plošči bere se v nemškem jeziku, da so 3. junija 1472. l. siloviti sovražniki kristijanstva zažgali in pokončali cerkev sv. Petra, ki je bila takrat farna cerkev ljubljanskega mesta. Zapisano je namreč tako-le: „Anno 1472 den 3. Junii ist dieses Gottshaus St. Petri als Pfarrkirchen der Stadt Laibach von dem Erbfeindt christliches Namens den Turke abgebrennt und verheret worden. 1618.“ — Preteklo je lanjsko leto, ljubi otroci, ravno 400 let, od kar so kervoločni Turki divjali po šentpeterskem predmestji, in pobožni Ljubljanci so slovesno obhajali štiristoletnico v denašnjeji cerkvi sv. Petra. Bila je pa tudi cerkev ljudi napolnjena, kakor še nikoli. Prav je, da si pred oči stavimo, koliko so naši nekedanji očetje terpeli, in kako serčno so se branili proti sovražniku, ki jim je hotel vzeti najdražji zaklad — sv. vero.

Zgodovina nam še nadalje pripoveduje, da Turki, ko so lepo šentpetersko cerkev zažgali, vendar niso mogli v notranje mesto prodreti. Napravili so si sicer močne nakope po vseh pridobljenih ulicah; pri Šiški in za sv. Krištofom naredili so si ležišča. Pa nagloma planejo zopet Ljubljanci nanje, preženo silovitega sovražnika najpred iz Poljan, potlej pa tudi Šent-Peter otmejo. Turki, vsi prestrašeni takega nenadnega napada verlih Slovencev, vzdignejo se, popusté svoje tabore pri Šiški in za sv. Krištofom, ter pobeagnejo nazaj v Bosno.

To zmago so Ljubljčanani potlej vsako leto obhajali, ter jo še dandenes velikonočni ponedelek obhajajo unkraj sv. Krištofa v Lovševi jami. To se vé, da namesto razbeljenih svinčenih krogel rabijo le pomoranče, katere ljubljanska gospoda meče med množico ondi sobranih dečkov.

Veliko bi vam znal še povedati, ljubi moji otroci, kako so Turki poprej in pozneje še divjali po naši lepejši slovenski zemlji, kako so morili in požigali, kako je v potokih tekla kri, koder koli so hodili ti prederzni in nesramni kervoloki, pa vsi ti poprejšni napadi ne spadajo tû sim, ko govorimo o cerkvi sv. Petra, ki vam jo je ‚Vertec‘ denes v podobi prinesel. Toliko si pa vendar memogredè dobro zapomnite in ne zabite nikoli, da so se naši pradedi hrabro branili proti vsem napadom bodi si katerega koli sovražnika. Možjé, mladeniči, žene in še celó otroci so bili pripravljeni na kervavi boj, kedar je šlo za lepo našo domovino, pred vsem pa za našo sveto vero, katero so silovito preganjali turški kervoloki.

Sedanja predmestna farna cerkev sv. Petra z dvema zvonikoma in z lepo kupljo bila je leta 1726 po izgledu cerkve sv. Petra v Rimu pozidana in 1728. l. od tedanjega knezoškofa pl. Schrottenbach-a posvečena. Gotovo je cerkev sv. Petra ena najlepših naše ljubljanske škofije. Mnogo je pridobila na svojej lepoti v letih 1856 in 1857, ko so jo od znotraj skorej vso prenovili. Krasne fresko slikarije po stropu, ki je je narisal slavni umetnik Julij Quaglia, bile so umite in tudi tla so bila vložena z novimi granitnimi ploščami.

Sedanja cerkev sv. Petra šteje 11 prav lično izdelanih oltarjev. Veliki oltar, posvečen sv. Petru, je izdelal umetnik Martin Kigel leta 1777. Sredi oltarja stoji v vložnici podoba sv. Petra, na vsako stran sta aposteljna sv. Pavel in sv. Andrej. Izmed postranskih oltarjev naj omenimo le oltar ‚nedolžnih otročičev‘ s prekrasno sliko, ki nam predstavlja moritev nedolžnih otročičev v Betlehemu po neusmiljenej zapovedi kralja Heroda. To podobo je po Rubenu narisal Valentin Mencingar leta 1736. Večidel so tudi vse druge slike v postranskih oltarjih narejene od Val. Mencingarja, razun prelepe slike sv. Magdalene, od katere nij znano, kateri mojster jo je izdelal. Podobo ‚sveta družina‘ naslikal je domači umetnik France Jelovšek leta 1734.

Na stropu vidimo lepe fresko slikarije različnih prigodeb iz življenja sv. aposteljna Petra. Na okrog se vidijo štiri inokazne (alegorijske) podobe, ki pomenjajo Evropo, Azijo, Afriko in Ameriko. Tudi kuplja je z lepimi fresko slikarijami ozaljšana. Tû vidimo, kako Kristus umiva sv. Petru nogé; kès sv. Petra, da je Jezusa trikrat zatajil; Jezus izroči sv. Petru cerkveno oblast in ga postavi za poglavarja svoje sv. cerkve na zemlji.

V kotih pod kupljo so naslikani štirje cerkveni očaki: Sv. Gregor, sv. Ambrož, sv. Avguštín in sv. Hieronim. Slikarija na steni v duhovnišči (presbiteriji) nam kaže sv. Petra na stopnicah neke palače, ko ozdravlja bolnike in hudobne duhove izganja. — Prekrasno delo v tej cerkvi je tudi mramorna leca, ki je bila v nekedanjej frančiškanskej cerkvi, pa so jo leta 1786 kupili za 201 gl. za predmestno farno cerkev sv. Petra. Umetniki pravijo, da je leca čez 4000 gl. vredna. — Leta 1855 je dobila cerkev nov križev pot, ki ga je znani domači umetnik Miškovič prav lično, živo in izpodbudno izdelal.

Od zunej tega krasnega cerkvenega poslopja sta v vložnicah lepo izrezani podobi sv. aposteljnov Petra in Pavla, ki ju je podobar Toman leta 1850 prav vkusno napravil.

Prirodopisno-natoroznansko polje.

II.

O vetru.

Gotovo ste že, ljubi otroci, vsi doživeli veter, akoravno ste še mladi. Nù, ali pa tudi veste, kaj je veter in kako se naredi? Koj vam bodem povedal. Le pazljivo te-le verstice o vetru preberite.

Ako izpustite košček papirja po vetru, videli boste, da papirček leti. Ker tedaj papir s pripomočjo vetra letí, mora tudi veter nekako leteti, ali vsaj gibati se. Veter je enak našej hoji. Tudi mi se gibljemo, kedar hodimo, in temu našemu gibanju pravimo -- hoja. Ravno taka je tudi z vetrom. Kedar se namreč zrak giblje, pravimo, da je veter.

Vsaj si pač tudi sami lahko veter naredite; le genite zrak s čimur koli, pa bode koj veter v vas pihal. Ako z ustmi pihate, ali napihnjen mehur stisnete, s kosom kakega papirja okolu sebe mahate, prepričate se prav lahko, da ste zrak genili, in da je to gibanje zraka res pravi veter.

Se vé, da veter ni vselej enak. Ako se zrak le malo giblje, je veter majhen ali rahel, ako se pa zrak hitro in močno giblje, pravimo, da je vihar.

Kedar koli veter piha, vselej se zrak giblje, le s tem razločkom, da včasih malo, včasih pa hitro in močno. Poleg teh okolnosti je tudi veter močnejši ali slabejši. Kedar se zrak hitro giblje, tedaj tudi hitreje in močnejše pada po stvaréh, ki so mu na potu; ravno tako, kakor vi, kedar hitro greste ali dirjate, pa se udarite ob kamen. Kedar se človek naglo gredé ob kako reč udari, je udarec zmêrom močnejši, nego takrat, kedar človek počasi hodi.

Zdaj tedaj veste, da veter nič drugega ni, nego gibanje zraka.

Kako se pa zrak giblje, in od kod prihaja gibanje zraka?

Ako v kozarec najpred vlijete olja, in še le potem vode, videli boste, da se bo olje vzdignilo na verh, a voda bo padla doli proti dnu. Zakaj to? Za to, ker je olje laže od vode, to je, en bokal olja menj tehta, nego bokal vode. — Ako kos suhega lesá ali gobe globoko pod vodo porinete, videli boste, da se bosta lés in goba vzdignila na poveršje vode. Olje se vzdiga nad vodo za to, ker je laže od vode, in voda pada pod olje za to, ker je težja od olja.

Tako vam je, ljubi moji otroci, ne samo z oljem in vodo, ampak tudi z vsako drugo tekočino. — Laže tekočine vzdigajo se k višku, a težje padajo k tlam, — to si dobro vtisnite v glavo.

Ako bi n. pr. vzeli precej veliko posodo, pa bi jo čez sredo pregradili, ter na eno stran pregraje vlili olja, na drugo pa vode, in bi potem v sredi ograje naredili majhno luknjo, kaj pravite, kaj bi zapazili?

Zapazili bi, da voda, ki je težja od olja, sili v olje in se vanje po strani podá; ravno tako pa tudi olje sili tja, kjer je bila poprej voda, ter se vzdiga na poveršje.

Tako bi zopet videli, da težja tekočina sili k lažej, in kedar se obe pomešati, vzdigne se laža tekočina na poveršje, a težja pade na dno.

Vse to, kar vam sem ravno zdaj povedal, se včasih tudi na enej tekočini lahko opazi, — tedaj ni treba vselej dveh tekočin imeti, da se o tem prepričamo. Ako n. pr. voda na ognjišči tako stoji, da je ogenj pod njo, zapazili bomo, da je voda najpred na dnu piskra gorka, pa da se ta razgreta voda bolj in bolj širi in redkejša postaja; ta redka voda, se vé da, je tudi laža od druge in glejte, — gorka voda se vzdiga na verh piskra, a merzla voda pada iz verha proti dnu, dokler se vsa ne sogreje.

Ako stoji posoda tik plamena po strani, bo najpred tista voda postala redka, ki je na strani tik plamena, in se bode vzdignila na poveršje,

Zdaj pa le dobro pazite, kaj vam bodem povedal!

Ravno tako, kakor ste slišali o tekočinah, je tudi z našim zrakom. V naših sobah in povsod, kjer koli je zrak, se zrak giblje, in mi pravimo, da je veter.

„Bè, bè!“ slišim vas godernjati. „To pa vendar ni mogoče. V sobi — veter! to je pa vendar preveč.“

Počasi, vi neverjetni Tomaži, in kakor se že vsi imenujete, le počasi, videli boste, da je popolnoma res, kar vam pripovedujem.

Izrežite si iz papirja kačo (to pač menda vsak izmed vas zna), pa jo na pletilno iglo nateknite in postavite jo na peč. Kača se bode vertela, dà prav zarés, vertela se bode.

I kako je to?

Prav lahko. Zrak, ki pri peči od vročine tenek (redek) postaja, vzdiga se k višku, a merzli zrak od zgorej pada doli. Tako nastane sicer majhen in neobčutljiv veter, ki pa papirnato kačo vendar le obrača.

Odprite vrata od gorke sobe, skozi katera se gre v merzlo sobo, zapazili boste, da gre zrak iz ene sobe v drugo, in sicer tako, da gorki zrak gre od zgorej iz gorke sobe v hladno, a merzli zrak gre od spodej iz merzle sobe v gorko, v sredi pa ni nikakoršnega vetra.

Da je res tako, lahko se z gorečo svečo prepričate. Ako deržite gorečo svečo k višku, plamen se bo obrnil v merzlo sobo, ako deržite svečo v sredi, plamen bo miren, in ako jo deržite pri tleh, plamen se bo obrnil proti gorkeji sobi. Plamen na sveči se namreč v tem primerljeji ravno tako previja, kakor bi kedó vanj pihal.

Vidite tedaj otroci, da je v zapertih sobah tudi veter; vzrok temu vetru pa je, ker je zrak v enej sobi gorkejši nego v drugeji.

Vse to se lahko tudi v prostem zraku dogodi. Ker so pa različni kraji zemeljskega poveršja in zraka, ki našo zemljo obdaja, včasih gorkejši, včasih zopet merzlejši, nastanejo po tem takem tudi slabejši in močnejši vetrovi.

Od velikega ognja se zrak ogreje in kmalu nastane veter, akoravno je bilo poprej vreme prav mirno.

Kedor je bil na morskem obrežji ali pa pri kakem velikem jezeru, gotovo dobro vé, da veter tam po dnevi iz vode na kopno (suho zemljo) piha, po noči pa ravno narobe: iz kopnega na vodo.

Glejte, to vam je ravno tako kakor z zrakom, kedar med dvema neenako razgretima sobama piha.

Po dnevi, se vé da, solnce ranejše in močnejše razgreva suho zemljo nego vodo, in ravno zarad tega se zrak na kopnej zemlji vzdiga k višku nad vodo, a merzlejši zrak iznad vode, se spušča po nižavah na suho zemljo. Tedaj ravno tako kakor v poprej imenovanih sobah.

Dobro čutimo propuh, kedar brizga skozi doline na nas, na naše hiše, drevesa itd. Po dolinah piha tudi po dnevi veter iz vode na suho zemljo, in ga tudi v tem primerljeji prav dobro čutimo.

Ali po noči je temu vse drugače. Dejali smo, da solnce suho zemljo laže in hitrejše razgreje nego vodo, — in glejte ravno tako lahko in hitro se suha zemlja tudi razhladi, kedar solnce zahaja, a voda ostane delj časa gorka.

Po dnevi se tedaj zrak močnejše razgreje nego suha zemlja in je po noči bolj razgret od vode. In ravno zategadelj nastane gibanje zraka — nastanejo vetrovi.

Veter piha od raznih strani. Glavne strani se pa ravnaajo po štirih stranéh svetá. Imamo tedaj ravno toliko vetrov, kolikor je strani svetá. Kedar namreč veter veje od zahodnje strani, pravimo mu — zahodnjak; kedar veje od južne strani, je jug, — od severne — severnjak, od vzhodnje — vzhodnjak. Po teh stranéh se tudi še drugače vetrovom pravi. Ako namreč veter ne veje niti od vzhoda, niti od zahoda, niti od juga niti severa, ampak iz sredine te ali one strani svetá, potem mu pravimo: severo-vzhodnjak, jugo-vzhodnjak itd.

Med hišami, gorami in gozdi so ti primerljeji vetra še bolj različni, ker se namreč v takih krajih zrak prebija kakor n. pr. voda ob bregove.

Kedor hoče tedaj natanko vedeti, od katere strani veje veter, mora postaviti tako imenovano ‚veternico‘ na kak visok kraj. Kamor se veternica oberne, od nasprotné strani je veter potegnili; na ta način tedaj lahko vselej izvemo, od katere strani veje veter, t. j. kakošen veter imamo.

Veternice so nam tudi za to koristne, ker po njih lahko uganemo, kakošno vreme bomo imeli: lepo ali deževno. V naših krajih je navadno po južno- in severo-zahodnjem vetru dež, po severo-vzhodnjaku je pa lepo, po jugu nastane burja, a za severnjakom pride navadno mraz, ali pa tudi lepo vreme.

Ljudjé, ki se s temi vedami pečajo, pravijo, da čez leto in dan do tridesetkrat burja brije, a marca meseca je navadno šestkrat burja.

Večkrat se primeri, da po več vetrov na enkrat veje. Takrat vetrovi drug v drugega tiščé, sliši se brizganje, in burja podira celó strehe raz hiš. V takem zavijanju vetrov se zrak hitro okolu suče in naredí se vertinec, ravno tako kakor v vodi, ako s kako palico po njej brodimo. Tak vertinec (verteči zrak) vzdiga prah, pesek, listje itd. ter je nosi k višku; včasih se na enem kraji delj časa verti, potem preneha, in vse reči popadajo zopet na zemljo.

Slišal sem stare babe pripovedovati, da v takih vertincih vselej vsaj po ena copernica pleše. Ko sem bil še otrok, verjel sem jim kaj tacega, a zdaj sem se vse kaj družega iz knjig naučil, in zagotoviti vas moram, da so se stare babe sè svojimi čenčarijami prav debelo legale. — Dà zares, pojte se solit, vi bedaki z vašimi copernicami, katerih na vsem svetu nikjer ni! Pa škoda za čas, da bi se pri takih starih bebcih obotavljali, povedati vam hočem rajše še nekoliko več o vetru.

Taki močni viharji, ki je imenujemo vertince, ugodni nam so in radi je gledamo, posebno otrokom so kaj všeč.

Vertinci so pa večkrat prav resnobni in hudi, večkrat porujejo drevesa s koreninami iz zemlje, in tudi druge reči pokvarijo. Posebno so na morji nevarni. Na morji namreč ni prahú, da bi ga verteči zrak ali vertinec mogel k višku vzdigovati, tam ta paglovec zgrabi vodo, in je večkrat prav mnogo seboj potegne.

Strah in grôza obdaje mornarje, ko vidijo večkrat cele vodene bregove pred seboj, katerih učinki so včasih jako pogubni. Taki vodeni bregovi niso tedaj nič drugega nego vertinci posebne verste, ki se naredé, ako se srečajo nasprotno pihajoči vetrovi ali viharji, ter vse, kar je gibnega, spravijo v verteče gibanje, v zrak vzdignejo in seboj odnesó. Mornarji v takih nevarnostih streljajo iz topov, da se zrak pretrese, in vertince potem ni.

Vetrovi so nam koristni in škodljivi, kakor sploh vsaka reč na svetu. Večkrat so tako močni in silni, da drevesa lómijo, gozde in hiše tergajo; tudi zvonike je že večkrat veter poderl. Najmočnejši vetrovi so na prostem polji in na morji, kjer nimajo nobenih opovir. Najnevarniši so močni vertinci. Slabi vetrovi nam koristijo. Taki vetrovi namreč čistijo in hladijo zrak, suše preobilno vlago ali mokroto, pa tudi prenašajo drobno seme z enega kraja na drugi. Večkrat na kakem samotnem kraju izraste žlahno drevo; vse se čudi temu, kako je vendar to? — I nù, veter je zanesel seme tjà.

Pa tudi obertnikom koristijo vetrovi pri raznih njihovih napravah. Vetrovi gonijo mline in druge enake naprave. Dokler ljudje še niso znali z vodeno paro brodiriti po vodi, niso se mogli brez vetra nikakor ali vsaj težko voziti po morji.

Lj. T.

Razne stvari.

Drobtine.

(Prvo véliko slovensko pratiko) je začel Valentin Vodnik leta 1795 izdajati, čutivši živo potrebo takih bukvic za naše domače ljudstvo. Vodnikova pratika je doživela tri tečaje.

(Slovensko časopisje). Slovenci imamo 16 različnih časopisov; ti so: Slovenski narod, Novice, Soča, Slovenski gospodar, Zgodnja Danica, Glas, Zora, Vestnik, Slovenski učitelj, Učiteljski Tovaríš, Besednik, Slovenski pravnik, Brencelj, Gospodarski list, Slovenski prijatelj in Vrtec. — Gotovo vesel napredek, ako pomislimo, da pred tridesetimi leti nismo imeli Slovenci razen 'Novic' prav nobenega slovenskega časnika.

Nekaj za kratek čas.

V neko gostilnico je prišlo 11 vojakov, ter zahtevajo vsak posebej izbo za prenočišče. Kerčmarica jim reče, da ne more ustreči njihovej želji, ker ima samo deset izb. Vojaki jej pretijo s kaznijo, ako ne dá vsakemu posebej zahtevane izbe. Žena je v velikej zadregi. Kmalu na to pride kerčmar domóv, in ko sliši, kaj vojakji zahtevajo, gre k njim in jim reče: „Bodite mirni! zgodilo se bode, kakor zahtevate. Na to pelje kerčmar vojake seboj in je razdelil tako-le: V prvo izbo postavi začasno dva vojaka, v drugo dene tretjega, v tretjo četrtega itd., da porazdeli deset vojakov; ker je pa še deset a izba prazna, vzame iz prve izbe, kjer sta bila dva vojaka, enega proč, in ga pelje v deseto izbo. Razpoložil je tedaj v desetih izbah enajst vojakov, da je vsak imel svojo sobo, kakor so zahtevali — Kaj ne, ta je pa bila zares čudna!

OPOMBA. Deset izb se lahko s kredo na mizo z desetimi čertami zaznamva, da je stvar bolj jasna.

L. H-g.

Naloga sê števílkami

za mlade in bistroumne bralce „Verteca.“

(Priobčil Franjo Jurkovič.)

1234567890 ste mesti na Donavi; 548 je najmanjša sesavna živalica; majhnemu otroku pravimo 3797; mojega očeta sestra mi je 9790; kedor se tujega blaga polasti je 909; po prvem kraji lune pride 846; 673 je največja naraznost od palčevega konca do mezinčevega; 6796734 prepelica kriči; 145105 pojo zvonovi; 94 je osebni zaimek v ednini; 54 je osebni zaimek v množini; 9234 je veznik; 6487 je glagol, ki naznanja kaj peró dela; ko se v peči zakuri je 345 nad streho; malovredne otroke 8410 tepe; ako učenc v šoli 876790, druge moti in učiteljevo zapoved prelomi; kedor se ne pelje in tudi ne jezdi, gre 678; 5080 nas opominja na največjo daritev, ki jo je kedó kedaj doprinesel.

(Rešitev in imena rešilcev v prihodnjem listu.)

Zastávíce.

- 1) Na klinu visi, pa zlo misli. Kaj je to?
- 2) Katera riba je najboljša?
- 3) Katera riba je najmanjša?
- 4) Kaj je v solati najboljše?
- 5) Bela kóklja izpod strehe gleda.

Kaj je to?

- 6) V studencu ogenj gori. Kaj je to?
- 7) Kedó ne zna govoriti, pa vendar druge uči?

(Uganjke zastavic v prihodnjem listu.)

Rešitev zabavne naloge v I. listu „Verteca.“



OPOMBA. O pomeni kristjane, I pa žide. V morje pometani židje ne smejo se vdrugeč šteti.

Ta naloga se najlaže reši s kredo na mizi, kjer se s kredo zaznamovani židje lahko izbrisejo. Kedar se do števila 9 pride, začne se zopet z eno in sicer po redu naprej.

Tonalogo so prav rešili:

Gg. Kazimir Jelušič v Nabrezini; Janez Lukežič, kaplan v Komnu; Ivan Zarnik, učitelj v Budanjah; Jakob Cark, hisnik v Budanjah; Ivan Češnovar, dijak v Ljubljani. Gospodičina: Matilda Tomšič v Trebnjem.

Listnica. Gg. Janko S. v. K.: Prav ustregli nam bi, ako nam bi večkrat poslali kake drobnjave. Serčen pozdrav! — Nekaterim gospodom pisateljem: Več priposlanih drobtin pride vpridhodnjič na versto; za denes je bilo nemogoče — M. K. v. V.: Najboljši nemški časopis za učitelje je po našem mnenji: „Volksschule“ in pa „Oesterr. Schulbote.“ Da ste nam zdravi!

Kedor želi VERTEC od lanjskega leta, lahko dobi še vse liste po znižani ceni za 2 gl. pri podpisnem uredništvu.

Zarad neugodnih okolnosti v Egerjejev tiskarnici se je tudi denašnji VERTEC nekoliko zakasnili. Vodja tiskarnice zagotovil nas je, da bo naš list vpridhodnje redno izhajal, kakor mu stoji zapisano na čelu. Pač bi želeli!

Vredništvo.

Rebus.

(Priobčil J. Petermann.)



(Rešitev in imena rešilcev v prihodnjem listu.)